

Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

Gamtinių dujų tranzito per Lietuvos Respublikos teritoriją ataskaita už 2017 m.

Vilnius, 2018

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Verkių g. 25-C,
LT-08223 Vilnius
Tel. +370 5 213 5166
Faks. +370 5 213 5270
El. p. rastine@regula.lt
www.regula.lt

2018 m. birželis

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos gamtinių dujų sistema sujungta su Baltarusijos Respublikos, Latvijos Respublikos bei Rusijos Federacijos dujų sistemomis. Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje esantys pajėgumai užtikrina visus Lietuvos vartotojams, gamtinių dujų perdavimo į Rusijos Federaciją (Kaliningrado sritį) ir Latvijos kryptimi reikalingus pajėgumus. Gamtinių dujų perdavimas kertant išorines Europos Sąjungos sienas (toliau – tranzitas) per Lietuvos teritoriją vykdomas tik į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį. Gamtinių dujų tranzito paslaugai 2017 m. buvo taikomas valstybinis reguliavimas. Tarptautinės jungtys su Rusija, Baltarusija ir Latvija reguliuojamos sutartimis. Svarbu pažymėti, kad 2008 m. buvo pasiektas susitarimas dėl investicijų į tranzito pajėgumų padidinimą bei tranzitui reikiamų perdavimo sistemos pajėgumų – 109 200 MWh per parą.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1775/2005 (toliau – Reglamentas), preambulės 19 punkte ir 13 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog nustatant tarifus (kainas) perdavimo sistemos naudotojams turi būti taikomas įleidimo ir išleidimo taškų (angl. entry-exit) kainodaros modelio principas. Gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelio metodinėse gairėse, patvirtintose Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) 2014 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. O3-765 (toliau – Gairės), Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikoje (toliau – Metodika), patvirtintoje Komisijos 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 „Dėl valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos patvirtinimo“ įtvirtintas gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis, integruojantis tranzito paslaugą. Pažymėtina ir tai, kad tranzito paslaugos sąnaudos yra atskirtos nuo gamtinių dujų perdavimo paslaugos sąnaudų. Atitinkamai gamtinių dujų tranzitui valstybinis reguliavimas yra taikomas nuo 2015 metų.

Komisija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDĮ) 7 straipsnio 2 dalies 18 punktu, stebi gamtinių dujų tranzito per Lietuvos Respublikos teritoriją srautus ir teikia metinę ataskaitą Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Ataskaita parengta pagal AB „Amber Grid“ pateiktą informaciją. Vadovaujantis GDĮ 18 straipsnio 1 dalimi, gamtinės dujos transportuojamos tranzitu asmenų tarpusavio susitarimu pagal sutartis ir atsižvelgiant į esamų perdavimo sistemų pajėgumą bei prioritetinį šalies sistemos naudotojų poreikių tenkinimą.

1. Gamtinių dujų tranzito per Lietuvos Respublikos teritoriją komercinis srautas

Lietuvos gamtinių dujų sistema sujungta su Baltarusijos, Latvijos bei Rusijos dujų sistemomis (1 pav.). Tarptautinės jungtys su Rusija, Baltarusija ir Latvija reguliuojamos sutartimis. Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje esantys pajėgumai užtikrina visus tranzito į Rusijos (Kaliningrado sritį) ir Latvijos kryptimi Lietuvos vartotojams reikalingus pajėgumus. Gamtinių dujų tranzitas per Lietuvos teritoriją vykdomas tik į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį, t. y. kertant išorines Europos Sąjungos sienas.

1 pav. AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistema

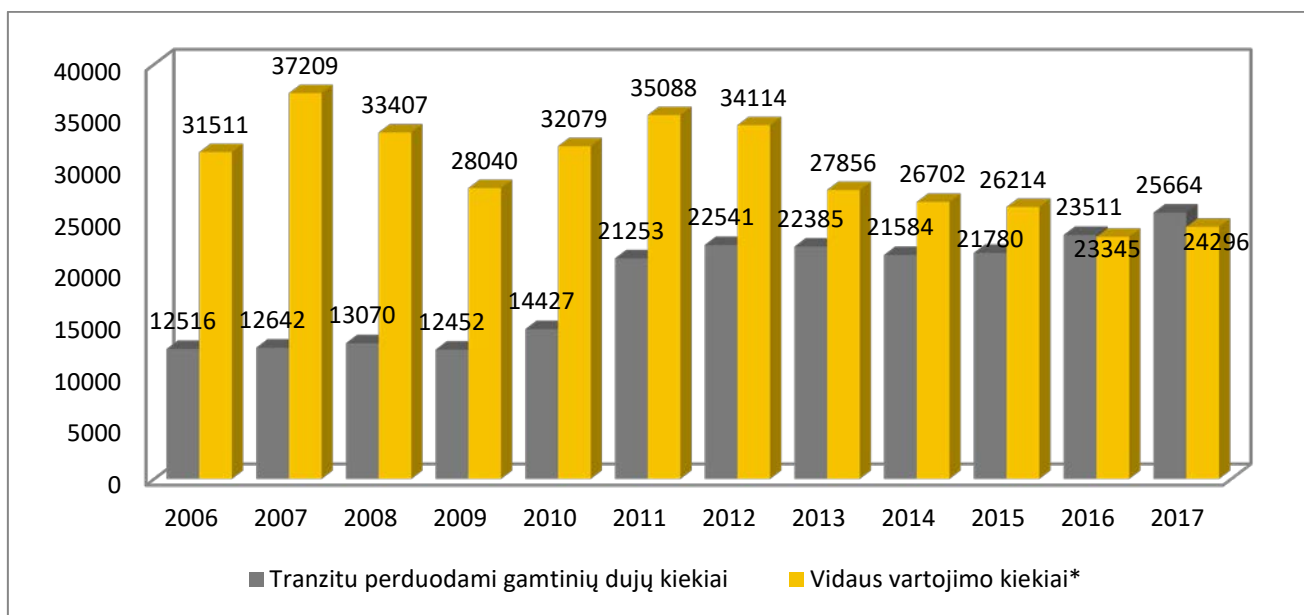
Šaltinis – AB „Amber Grid“.

2015 m. gruodžio 23 d. buvo sudaryta Gamtinių dujų tiekimo į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį per Lietuvos teritoriją, sutartis Nr. ГЛи-2015 tarp OAO „Gazprom“ ir

AB „Amber Grid“. Sutartyje numatyta, kad tranzito paslaugos suteikimo sąlygos galios iki 2025 m. pabaigos.

Tranzitu į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį 2017 m. transportuota 25 663,85 GWh. Palyginti su 2016 m., tranzito apimtys padidėjo 9,16 proc., su 2015 m. – padidėjo 17,84 proc. Gamtinių dujų tranzito kiekiai 2006–2017 m. pateikiami 2 pav.

2 pav. Tranzitu perduodami gamtinių dujų kiekiai, vidaus vartojimo kiekiai 2006–2017 m., GWh

*- įskaitant UAB „Haupas“ parduotą gamtinių dujų kiekį Druskininkuose bei eksportuojamą gamtinių dujų kiekį

**- skaičiavimuose naudojamas šilumingumas = 10.4 kWh/m³.

Šaltinis – AB „Lietuvos dujos“ 2004–2012 m., AB „Amber Grid“ 2013–2017 m., UAB „Haupas“.

Iš viso AB „Amber Grid“ perdavimo sistema 2017 m. transportuota 49 953,9 GWh gamtinių dujų (2016 m. – 46 847,4 GWh), iš jų tranzitu per Lietuvos teritoriją – 25 663,8 GWh arba 51,38 proc. nuo bendro gamtinių dujų transportuoto kiekio perdavimo sistema (2016 m. – 23 511,2 GWh arba 50,19 proc.).

Akcentuotina, jog pagal GDĮ 18 straipsnio 3 dalį dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu gabenamų dujų kiekis ribojamas proporcingai šalies vartotojams ribojamam dujų kiekiui. Nutraukus dujų tiekimą, nedelsiant nutraukiamas jų gabenimas tranzitu. Visiško dujų tiekimo nutraukimo atveju vamzdyne esančios dujų atsargos naudojamos tik pažeidžiamų vartotojų poreikiams.

2. Tranzitui vykdyti reikalingų perdavimo sistemos pajėgumų panaudojimas

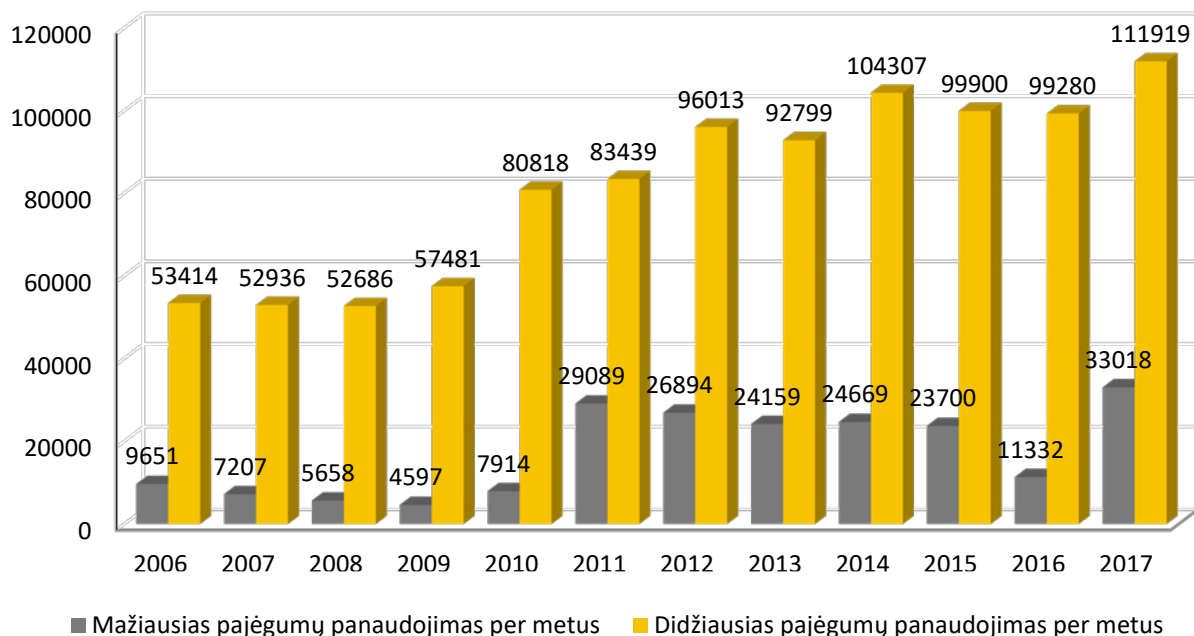
AB „Amber Grid“, vadovaudamasi Reglamento I priedo, Gairių 3.2 bei 3.3 papunkčiais, skelbia dujų įleidimo ir išleidimo taškus perdavimo sistemoje bei šiuose taškuose esančius techninius abipusių srautų pajėgumus, bendrus sutartinius ir turimus nuolatinčius bei pertraukiamuosius pajėgumus abiem kryptimis. Gamtinių dujų tranzitui per Lietuvos teritoriją yra svarbūs 2 taškai: **Kotlovkos dujų apskaitos stotis** (gamtinių dujų įleidimo taškas) bei **Šakių dujų apskaitos stotis** (gamtinių dujų išleidimo taškas).

Kotlovkos dujų apskaitos stotis įkurta Lietuvos ir Baltarusijos valstybių pasienyje. Didžioji dalis į Lietuvą importuojamų gamtinių dujų patenka per šią dujų apskaitos stotį, įskaitant transportuojamas gamtines dujas tranzitu į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį. Maksimalūs techniniai pajėgumai Lietuvos ir Baltarusijos perdavimo sistemų sujungimo taške ties Kotlovkos dujų apskaitos stotimi – 325 433 MWh per parą.

Šakių dujų apskaitos stotis įrengta 1994 m. tranzitui komerciniais pagrindais per Lietuvos teritoriją vykdyti. Iki 2009 m. pradžios Šakių dujų apskaitos stotis veikė pagal realiu laiku matomą tranzito poreikį, OAO „Gazprom“ nepateikdavo konkrečių prašymų dėl pajėgumų užsakymo tranzitui vykdyti. Tačiau 2008 m. buvo pasiektas susitarimas dėl investicijų į tranzito pajėgumų padidinimą bei tranzitui reikiamų perdavimo sistemos pajėgumų – 109 200 MWh per parą. Maksimalus pajėgumų panaudojimas 2017 m. siekė 111 919,36 MWh per parą, t. y. 2,49 proc. didesnis palyginus su tranzitui rezervuotų perdavimo sistemos pajėgumu. Didesnį pajėgumų išnaudojimą nulėmė augantis gamtinių dujų vartojimas Kaliningrado srityje. Aukštesnio slėgio bei didesnio kaloringumo gamtinių dujų srautas sudarė sąlygas faktiškai suteikti didesnius pajėgumus nei numatyti techniniai pajėgumai. Minimalus pajėgumų panaudojimas tranzitui 2017 m. siekė 33 017,91 MWh per parą, t. y. 30,24 proc. tranzitui rezervuotų perdavimo sistemos pajėgumų.

Didžiausias ir mažiausias pajėgumų panaudojimas 2006–2017 m. vykdant tranzitą per Lietuvos teritoriją pateikiamas 3 pav.

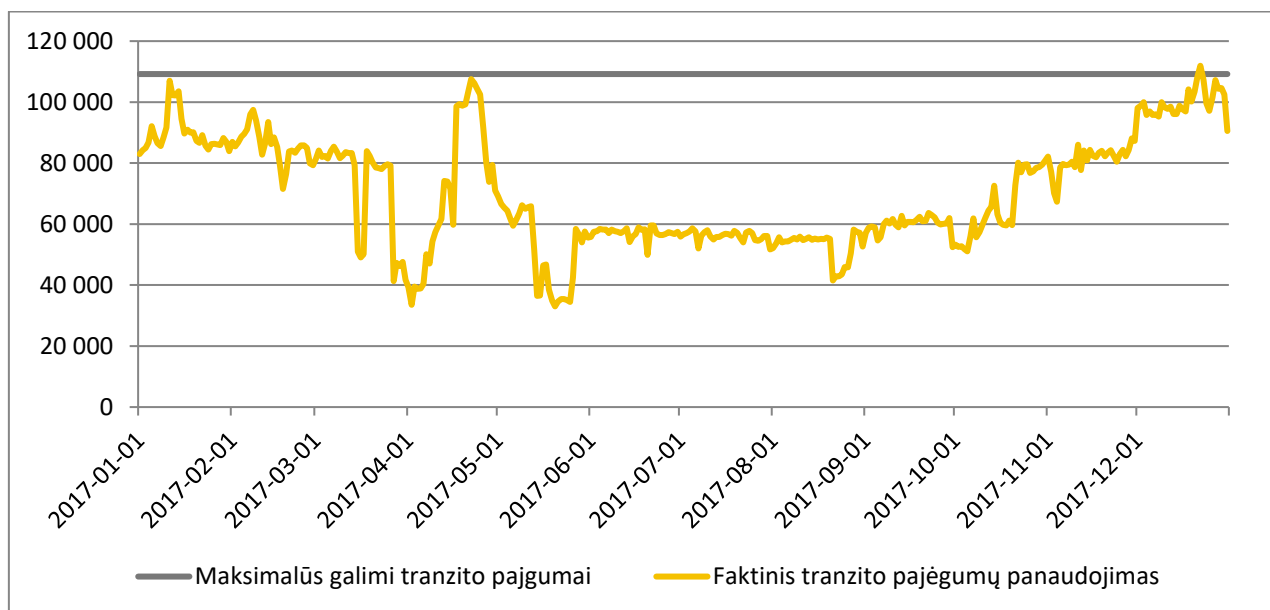
3 pav. Didžiausias ir mažiausias pajėgumų panaudojimas Šakių DAS 2006–2017 m., MWh/parą

Šaltinis – AB „Lietuvos dujos“ 2006–2012 m.; AB „Amber Grid“ 2013–2017 m.

4 pav. pateikiamas tranzito pajėgumų faktinis panaudojimas 2017 m. MWh per parą, palyginti su maksimaliais techniniais tranzito pajėgumais.

4 pav. Tranzito pajėgumų panaudojimas 2017 m., MWh/parą

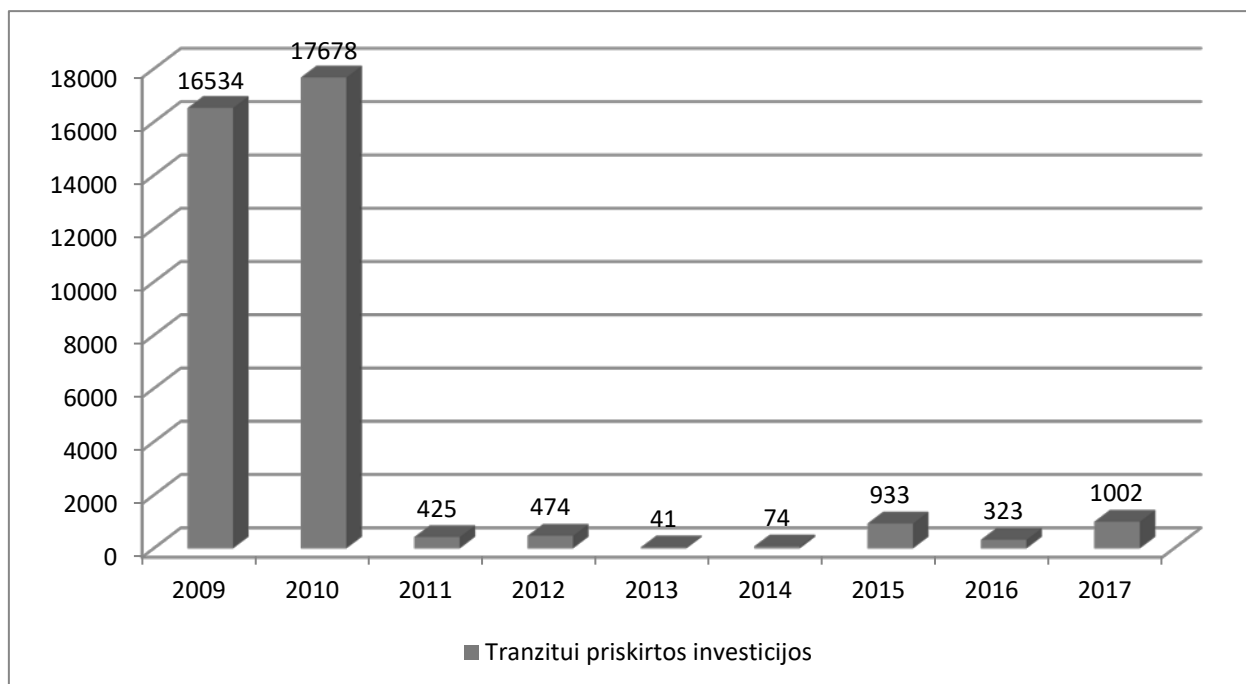
Šaltinis – AB „Amber Grid“.

3. Tranzitui priskirtos investicijos į gamtinių dujų perdavimo sistemą

2017 m. AB „Amber Grid“ kreipėsi į Komisiją dėl investicijų projektų, susijusių su tranzito paslauga, derinimo. 2018 m. sausio 11 d. Komisijos nutarimu Nr. O3E-2 „Dėl akcinės bendrovės „Amber Grid“ bendrai derinamų investicijų sąrašo derinimo“, buvo perderinta 2016 metais su Komisija suderinta investicija dėl Šakių DAS technologinės įrangos atnaujinimo. Proporcingai įvertinus AB „Amber Grid“ pateiktus tranzitui reikalingų pajėgumų duomenis, buvo nustatyta, jog 100 proc. visų projekto investicijų turi būti priskirta tranzitui. Taip pat buvo suderintos kitos investicijos – rezervinės atsargos, reikalingos galimų avarijų, sutrikimų likvidavimui ir lokalizavimui (tranzito veiklai priskirta – 12,55 proc. investicijos vertės), Apsaugos nuo korozijos sistemos – (33,65 proc.), Katodinės apsaugos kontrolės matavimo kolonėlių atnaujinimas (taikyti skirtingi nešikliai atsižvelgiant į turto vienetų paskirtį –33,65% ir 68,1%).

AB „Amber Grid“ 2017 m. vykdė investicijas pagal anksčiau su Komisija suderintus investicijų projektus. Taip pat atliko kitas nedidelės apimties investicijas į sistemų, naudojamų ir tranzitui, rekonstrukciją, kurių atskirų projektų neprivaloma derinti su Komisija, ir atitinkamai dalį šių investicijų priskyrė tranzitui. 2017 m. AB „Amber Grid“ investavo 12,368 mln. Eur iš kurių 1,002 mln. Eur. arba 8,1 proc. buvo skirta tranzito veiklai. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus atliktos investicijos, kurios buvo priskirtos tranzito paslaugai 2009–2017 m., pateikiamos 5 pav.

5 pav. AB „Lietuvos dujos“ 2009–2012 m.; AB „Amber Grid“ 2013–2017 m. atliktos investicijos, priskiriamos tranzitui, tūkst. Eur

Šaltinis – AB „Amber Grid“.

4. Tranzito paslaugos sąnaudų atskyrimas nuo perdavimo paslaugos sąnaudų

Vadovaujantis Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašo, patvirtinto Komisijos 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-316 „Dėl Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), 11 punktu gamtinių dujų įmonė, vykdydama apskaitos atskyrimą, ataskaitinio laikotarpio pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus privalo paskirstyti pagal verslo vienetus. Remiantis Aprašo 11.1.2 papunkčiu gamtinių dujų tranzitas magistraliniu dujotiekiu, kuris laikotarpiu nuo įleidimo-išleidimo taškų kainodaros modelio įgyvendinimo pradžios iki investicijų, atliktų iki šio modelio įgyvendinimo, atsipirkimo gamtinių dujų įmonės apskaitoje išskiriamas kaip atskira gamtinių dujų perdavimo veiklos verslo vieneto paslauga. Atsižvelgiant į tai, **tranzito paslaugos sąnaudos yra atskirtos nuo gamtinių dujų perdavimo paslaugos sąnaudų.**

Tranzito paslaugos sąnaudos atskiriamos nuo gamtinių dujų perdavimo paslaugos sąnaudų vertinant gamtinių dujų perdavimo sistemai priskirtinus turto vienetus, kurie būtų visiškai ar iš dalies naudojami tranzito paslaugai gamtinių dujų transportavimui tranzitu. Atskyrimas atliekamas:

1. 100 proc., jeigu turto vienetai išimtinai naudojami tranzito paslaugai;
2. Bendrai naudojami turto vienetai atskiriami priklausomai nuo objekto paskirties pagal tranzitui rezervuotų pajėgumų santykį (109 200 MWh/parą) su Kotlovkos DAS techniniais pajėgumais (325 433 MWh/parą) pagal faktinį tranzito išnaudojimo lygį;
3. Įvertinus investicinio projekto derinimo metu su Komisija suderintus principus, įvertinant investicijų panaudojimą tranzitui bei Lietuvos vidinėms reikmėms;
4. Jeigu bendrovės sutartyje su tranzito paslaugos gavėju numatyta, kad avariniu atveju ar remonto darbų metu dujos gali būti transportuojamos tranzitu nuo Latvijos sienos, magistraliniu

dujotiekiu, einančiu nuo Latvijos sienos iki dujotiekio Minskas–Vilnius, to magistralinio dujotiekio dalies, kuria dujos nėra nuolatos transportuojamos Lietuvos vartotojams, sąnaudos yra priskiriamos tranzitui įvertinant dujotiekių jungties tarp Lietuvos ir Latvijos laisvųjų pajėgumų į Lietuvą lygmenį ir tranzitui sukurtų pajėgumų santykį su bendru perdavimo sistemos pajėgumų santykiu, o magistralinio dujotiekio dalies, kuria dujos nuolatos transportuojamos Lietuvos vartotojams, sąnaudos yra priskiriamos tranzitui įvertinant vidutinį dujotiekių jungties tarp Lietuvos ir Latvijos panaudojimą tranzitui per praėjusį reguliavimo periodą.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Reglamento preambulės 19 punktu, siekiant padidinti konkurenciją sukuriant likvidžias didmenines dujų rinkas, būtina užtikrinti, kad dujas būtų galima parduoti neatsižvelgiant į jų buvimo vietą sistemoje. Vienintelis būdas šiam tikslui pasiekti – suteikti perdavimo sistemos naudotojams teisę laisvai rezervuoti dujų įleidimo ir išleidimo perdavimo pajėgumus, taip užtikrinant dujų transportavimą per zonas, o ne sutartyse numatytais maršrutais. Atsižvelgiant į tai, nuo 2015 m. Metodikoje įtvirtintas gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis, integruojantis tranzito paslaugą. Pagrindinis perdavimo veiklos kainodaros principas – paslaugų kainos už pasinaudojimą perdavimo sistema nustatomos perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškuose.